

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE INVESTIGĂRII INFRACTIUNILOR CÔMISE DE MINORI

Ana BUNDUCNI, masterand,
Facultatea de Drept și Științe sociale
Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți
Conducător științific: Vitalie RUSU, dr., conf. univ.

Abstract: *Juvenile delinquency is a complex and serious social phenomenon due to its negative consequences not only for the community, but also for the future of the juvenile. The reality shows that, within the general criminal state, there is a fairly well-defined sector of the criminal activity committed by juveniles. The law cannot ignore this reality, but neither can it look at and regulate from the same angle the criminal activities committed by minors, both regarding the degree of social danger of the act, as well as regarding the investigation and judgment of the acts committed by this category of persons. Hence the need for special rules applicable to minors, both in relation to the limits of criminal liability and in the investigation of the acts committed by those under the age of majority. In other words, in the case of juvenile offenders, a mechanism for investigating and judging their acts must be applied, different from the one provided for and applicable to the major offender.*

Keywords: *juvenile delinquency, minor, criminal trial, special procedure, specialized court, cumulative evidence, criminal prosecution, trial, alternative punishment measures, coercive measures of educational character, juvenile, resocialization.*

Reacțiile la delinvența juvenilă trebuie să poarte un caracter multidisciplinar și multistructural și să vizeze varietatea de factori care joacă un anumit rol la diferite niveluri ale societății: individual, familial, social și comunitar. Unele categorii de infractori copii pot avea nevoie de programe speciale de intervenție [6, p. 12]. Este necesar să trecem în revistă și faptul că, din perspectivă psihologică, urmărirea penală constituie o sumă de relații interpersonale ale unui subiect constant, reprezentantul organului de urmărire penală și ceilalți participanți, părți sau subiecți ai procesului. Densitatea relațiilor interpersonale ale reprezentantului organului de urmărire penală care rămâne același în timp ce partenerii săi se schimbă, indică de la bun început caracterul complex al activităților de anchetă [2, p. 216].

Reglementările procesual-penale privind „urmărirea penală în cauzele cu infractori minori țin seama de situația deosebită în care aceștia se găsesc, datorită vârstei, dezvoltării lor intelectuale și morale incomplete și lipsei lor de experiență care îi pun în situația de a nu se putea apăra în mod corespunzător. De aceea normele speciale din Codul de procedură penală, prin conținutul lor, asigură condițiile necesare pentru o cercetare temeinică, completă a cauzei, ca și pentru asigurarea legalității în soluționarea cauzelor cu infractori minori” [10, p. 33].

Realizarea obiectivelor ce vizează cauzele minorilor depind, în cea mai mare parte, de justificarea și oportunitatea pornirii procesului penal. Pentru începerea cercetării nu este suficientă numai informarea organului de urmărire penală, acesta trebuind să fie sesizat în condițiile prevăzute de lege. Investirea organelor de urmărire și începerea cercetărilor nu se poate face în lipsa sesizării legale care constituie temeiul și punctul de plecare al desfășurării procesului penal [7, p. 70]. Din punct de vedere tactic-educativ, un moment important la cercetarea infracțiunilor comise de minori îl reprezintă stabilirea contactului psihologic. Caracteristica psihologică a activității reprezentantului organului de urmărire penală presupune evidențierea structurii ei, adică a anumitor componente profesionale, importante și necesare. Literatura de specialitate ne vorbește despre prezența, în activitatea profesională a reprezentantului organului de urmărire penală și a judecătorului, a următoarelor laturi: socială, de căutare (de cunoaștere), reconstructivă, de comunicare, organizatorică și activitatea de convingere (de stabilire a anumitor situații) [18, p. 162]. Toate aceste aspecte sunt specifice și pentru stabilirea contactului psihologic la investigarea infracțiunilor comise de minori, cu luarea în calcul a anumitor particularități, determinate de vârsta presupușilor infractori.

Cercetarea infracțiunilor comise de minori are în vizor și un obiect specific al probatorului. Din punct de vedere tehnico-tactic, strângerea probelor necesare reprezintă atât operația de adunare a probelor, cât examinarea și evaluarea lor pentru a se constata dacă sunt suficiente, în vederea luării hotărârii pentru trimiterea sau netrimiterea cauzei în judecată. Dacă e să vorbim despre minori, pe lângă împrejurările care urmează a fi dovedite într-un proces penal (art. 96 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova) [4], urmează a fi examinate și unele circumstanțe specifice numai pentru minori (art. 475 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova). Referindu-ne la legea procesual-penală prin prisma momentului care ne interesează, menționăm că o atenție deosebită în cauzele cu minori se

acordă clarificării următoarelor împrejurări: 1) vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii); 2) condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul său de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică, particularitățile caracterului și temperamentul, interesele și necesitățile lui; 3) dacă asupra minorului au influențat adulți sau alți minori; 4) cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

În funcție de specificul și particularitățile persoanei minorului și a infracțiunii săvârșite, unii specialiști din domeniu clasifică împrejurările care urmează a fi stabilite în cauzele cu infractori minori în 5 grupe: 1) locul și timpul săvârșirii infracțiunii; 2) caracterul faptei infracțiunii; 3) particularitățile subiectului infracțiunii; 4) vinovăția minorului; 5) stabilirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii [15, pp. 17-21]. Probatoriul în cauzele cu minori dispune de câteva momente specifice la care găsim de cuviință să îngăduim: a) prezența posibilă a unei motivări copilărești și, în acest caz, lipsa motivelor tipice infracțiunii; b) perceperea redusă, comparativ cu adulții, a caracterului și urmărilor acțiunii săvârșite; c) posibila necorespondere între latura obiectivă a faptei săvârșite și orientarea *de facto* a intenției. Paralel cu cele expuse, trecem în revistă părerea unor teoreticieni, care susțin că împrejurările stabilite în cauzele minorilor pot fi detaliate ca rezultat al studierii profunde a gradului de dezvoltare volitivă, a faptelor care au premers sau au urmat infracțiunea, a practicii de viață acumulate..., a relațiilor cu partea vătămată și a orientării personalității minorului [16, p. 21]. Circumstanțele pe care le-am urmărit mai sus pot fi divizate în două categorii: 1) *cele ce țin de persoana vinovatului minor* și utile pentru caracterizarea psihologică și psihofizică a acestuia: vârsta; gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică; particularitățile caracterului și temperamentului; interesele și necesitățile; 2) *cele ce se referă la caracteristica criminalistică* a infracțiunii și a minorului bănuț sau învinuit: condițiile de viață; nivelul de educație; cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii; influența asupra copilului din partea adulților sau a altor minori.

În literatura procesual-penală contemporană găsim și locul unde se afirmă că, în unele cazuri, condițiile de trai și cauzele care au înlesnit săvârșirea delictului pot caracteriza și persoana minorului, jucând rolul de circumstanțe ce atenuază gradul răspunderii penale [14, p. 33]. Practic, s-a constatat că toate cauzele comportării criminale a minorilor sunt legate de mai mulți factori, printre care: instabilitatea social-economică și politică în societate, situația și condițiile de educație în familie, defectele și greșelile colectivelor școlare, organizarea sub nivel a activității minorilor în sferele de producție, anturajul nefavorabil, elementele antisociale de implicare a minorilor în grupuri criminale [1, p. 6]. *Ex novo*, mai facem o delimitare destul de clară prin faptul că „de cele mai multe ori infractorii minori fac parte din familii cu o slabă coeziune morală, în care veniturile sunt utilizate pentru consum exagerat de alcool, jocuri de noroc etc. Aceste familii încurajează direct sau tacit opțiunea tinerilor pentru infracționalitate” [5, p. 52]. De asemenea, „majoritatea minorilor infractori prezintă serioase deficiențe de socializare familială și școlară, concretizate prin fuga de acasă, abandon școlar, hoinăreala (vagabondajul), consumul de alcool, anturajul negativ care, accentuate cu labilitatea psihică, morală și afectivă, se structurează în comportamente specifice delicvenților. În cadrul acestui

proces, timpul liber reprezintă un factor important ce poate face diferența în formarea caracterului și personalității între cele normale și cele delicvente” [12, p. 52]. Astfel, „cauzalitatea primară” a delictelor juvenile trebuie căutată în consecințele negative și conflictele generate de perioada de criză și instabilitate economică, mobilitate teritorială și socială a populațiilor. Pe această bază, au putut fi identificate „zone” și enclave criminogene în care rata delicvenței în rândul minorilor și al tinerilor în general este ridicată, datorită eterogenității și mobilității populației, proceselor aculturative, ineficienței controlului social instituționalizat etc.” [13, p. 5].

Persoana minoră trebuie investigată în corelație cu fapta săvârșită. Caracterizarea material-juridică, adică recunoașterea minorului în statut de infractor are o importanță deosebită, deoarece gradul și caracterul pericolului social al infracțiunii mărturisesc alăturat despre nivelul de pericol social al infractorului. În cazurile minorilor este necesar a verifica stabilitatea nodului de legături sociale și psihologice a acestora cu infracțiunea, gradul de îmbinare a vieții lor și a caracterului, desigur, cu fapta social-periculoasă. Caracteristica socială a copilului infractor include date despre subiect ca membru al colectivului sau al familiei evidențiind atitudinea față de muncă sau față de studii, prezența sau lipsa sancționărilor administrative și a antecedentelor penale ș. a. Aprecierea (caracteristica) psihologică a subiectului minor ține preponderent de particularitățile caracterului ce se manifestă în anumite împrejurări (orientări, obiective, tendințe). Particularitățile psihofizice ale persoanei (invaliditatea, dereglările psihice) se iau în considerație în calitate de circumstanțe ce atenuază răspunderea penală. Nu putem trece cu vederea nici momentul potrivit căruia „studiile asupra delincvenței juvenile au arătat că, în mare măsură, atmosfera din familiile dezorganizate, lipsa autorității parentale, a supravegherii îndeaproape, a educației și, nu în ultimul rând, a afecțiunii materne și paterne, i-au determinat pe copii la adoptarea unor acte și fapte antisociale. Peste jumătate din adolescenții delincvenți, așa cum indică statisticile, aparțin familiilor dezorganizate, copilul fiind expresia cea mai acută a dificultăților familiare, în care se reflectă, ca într-o „cutie de rezonanță”, orice neînțelegere dintre părinți, orice conflict care strică armonia grupului conjugal. Așadar, nu numai structura familiei ca atare se face vinovată de apariția conflictelor deviante, ci și marile ei lipsuri, carența familiei, incapacitatea sa psihologică, pedagogică și morală” [9, p. 65]. Astfel, este dovedit faptul că „infractorii minori apar cel mai frecvent în familiile în care părinții duc o viață parazită, consumă excesiv alcool, își manifestă constant brutalitatea, lăcomia și egocentrismul. Din rândul acestora se recrutează și minorii care comit infracțiuni grave de violență” [11, p. 10].

În doctrina criminalistică infractorii cu vârsta sub majorat sunt repartizați în patru grupuri, luând în calcul faptul că această divizare este oricum una convențională. *La primul grup* sunt atribuite persoanele care au comis fapte infracționale pentru prima dată; comportamentul lor anterior și imaginea morală sunt, relativ, pozitive. Acești minori, de obicei, comit fapte antisociale nesubstanțiale în circumstanțe conflictuale sau excepționale. În *cel de-al doilea grup* sunt incluși, de asemenea, minorii care au săvârșit infracțiuni pentru prima dată, însă comportamentul lor premergător nu era nici pe departe unul impecabil. Ei dispun de anumite deprinderi negative, cum ar fi consumul de alcool, al drogurilor, fumatul, abandonarea locului de

traie etc. *Al treilea grup* are în vedere minorii cu deformare morală generală. Ei au comis deja anumite abateri, au fost supuși răspunderii contravenționale, în privința lor au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ. La ei, motivul și scopul infracțiunii sunt determinate de anumite situații, de obicei, sub influența persoanelor majore sau de aceeași vârstă cu un grad mai avansat de degradare socială. Multe dintre infracțiuni sunt comise de către minorii din grupul vizat în mod spontan: participarea la bătăi, comiterea actelor de huliganism, jefuirea și maltratarea persoanelor în stare de ebrietate etc. La *al patrulea grup* sunt catalogați minorii a căror deformare morală prezintă un pericol serios pentru societate, comportamentul lor având un caracter antisocial ferm și statornic. Din această categorie fac parte și minorii deja condamnați, eliberați înainte de termen de executarea pedepsei. Aceștia se eschivează, de regulă, de la studii și lucru, sunt organizați în grupuri infracționale de minori sau acționează în componența unor structuri criminale compuse din persoane mature. Ei sunt grosolani, brutali, violenți, fiindu-le specifică lipsa de rușine și muștrările de conștiință. Scopul de bază este îmbogățirea, dobândirea, aca-pararea ilegală de bunuri. Interesele de bază sunt axate pe jocurile de noroc, consumul de băuturi spirtoase și droguri, distracțiile etc. [17, pp. 838-839].

Indiferent de categoriile de grupuri specificate supra, la cercetarea infracțiunilor comise de minori este necesar să fie luate în calcul particularitățile de vârstă ale acestora. Comportamentul extrem de activ și agitat îl face pe minor „nepretențios” în privința anumitor cunoștințe, îl determină la anumite conflicte. Tendința firească de a fi independent poate căpăta o evoluție negativă, ea fiind influențată de mediul în care minorul se dezvoltă, precum și de persoanele mature care fac parte din categoria elementelor antisociale. Minorilor le este specifică dezvoltarea insuficientă a sistemului de „abțineri” și al controlului conștient al propriilor acțiuni. Acest moment este folosit de frecvente ori de către mături pentru a-i antrena pe cei cu vârsta sub majorat în activitățile criminale [17, p. 839]. Fiecare grup de vârstă se caracterizează prin anumite particularități psihologice. Specificul comportamentului minorilor permite a explica, în mare parte, stereotipurile comportamentului și reacțiile specifice unei anumite vârste [18, p. 116]. Or, pasivitatea și neimplicarea instituțiilor statale, dar și a societății civile, în eradicarea fenomenului, pot conduce, pe viitor, la stabilirea unui „scor” egal între delicvența juvenilă și infracționalitatea adultă [3, p. 12]. Un punct aparte în lucrul cu minorii i-ar reveni propagandei legislației, desfășurării conferințelor și a altor măsuri menite să combată criminalitatea în rândul minorilor [8, p. 3].

Concluzii. La cercetarea infracțiunilor comise de minori este necesar să fie luate în calcul particularitățile de vârstă ale acestora. Comportamentul extrem de activ și agitat îi determină pe minori la anumite conflicte. Tendința firească de a fi independent poate căpăta o evoluție negativă, ea fiind influențată de mediul în care minorul se dezvoltă, precum și de persoanele mature care fac parte din categoria elementelor antisociale. Urmărirea penală în cauzele cu infractori minori trebuie să ia în calcul situația deosebită în care aceștia se găsesc, datorită vârstei, dezvoltării lor intelectuale și morale incomplete și lipsei lor de experiență care îi pun în situația de a nu se putea apăra în mod corespunzător.

Bibliografie

1. BÎRGĂU, M. Infracționalitatea minoră. In: *Legea și viața*. 1998, nr. 5.
2. BUTOI, T., STOLOJESCU, Gr., ȘTEFAN, C.-E. *Analiza comportamentală în procesul penal. Compendiu universitar*. București: Ed. Pro Universitaria, 2014.
3. CIBOTARU, A. Minori tilhari și ucigași. In: *Ordine și Lege*. 2002, nr. 21-22.
4. Codul de procedură penală al RM: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. In: *Monitorul Oficial al RM*. 2003, nr.104-110 (în vigoare din 12 iunie 2003).
5. CORCENCO, A. Considerații generale privind personalitatea infractorului minor. In: *Revista Națională de Drept*. 2002, nr. 4.
6. DOLEA, I., ROMAN, D. *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală: Ghid pentru procurori*. Chișinău: Tipografia Bonus Offices SR, 2011. 120 p. ISBN 978-9975-80-447-9.
7. IONĂȘEANU, E. *Procedura începerii urmăririi penale*. București: Ed. Militară, 1979.
8. MATROSOV, V. Minorii și legea. In: *Curierul de Nord*. 1997, nr. 49 (13 decembrie)
9. POP, O. Studiu comparativ asupra evoluției minorului în familiile: destructurată și legal structurată. In: *Revista de Criminologie, Drept penal și Criminalistică*. 2003, nr. 1-2.
10. POP, O. *Aplicarea și executarea măsurii educative a internării minorului infractor într-un centru de reeducare*. Timișoara: Editura MIRTON, 2003.
11. POP, O. *Implicațiile delicvenței juvenile*. Timișoara: Editura MIRTON, 2003.
12. POP, O. *Aspecte de natură penală și criminologică privind delicvența juvenilă*. Timișoara: Editura MIRTON, 2003.
13. POP, O. Criminalitatea la minorii. Studiu monografic. In: *Lumină și Speranță. Revistă de cultură, opinie și informare*. 2003, nr. 7-12 (iulie-decembrie).
14. АСТАШЕНКОВ, В. Г., КРУГЛИКОВ, А. П., ПОСТНИК, В. С. *Возбуждение и предварительное расследование дел о преступлениях несовершеннолетних*. ВСШ МВД СССР. Волгоград, 1982.
15. ВАСИЛЬЕВ, В. Л., ДЖАНДИЕРИ, А. С., РОХЛИН, В. Н. *Особенности расследования преступлений несовершеннолетних*. Ленинград, 1980.
16. ГУКОВСКАЯ, Н. И., ДОЛГОВА, А. И., МИНЬКОВСКИЙ, Г. М. *Расследование и судебное разбирательство дел о преступлениях несовершеннолетних*. Москва: Изд. Юридическая Литература, 1974.
17. АВЕРЬЯНОВА, Т. В. (ред.) и др. *Криминалистика. Учебник для вузов*. (4-е издание). Москва: Изд. НОРМА, 2016.
18. ШИХАНЦОВ, Г. Г. *Юридическая психология*. Москва: Изд. ЗЕРЦАЛО, 1998.